

Paul Leseman

Al vroeg goed is beter

Zet de beste leerkrachten in groep 2 en 3, adviseer Britse onderzoekers. Daar wordt geleerd voor later. **Marlies Hagers**

HET IS *not done* het er openlijk over te hebben, maar elke ouder weet dat zijn kind bij de ene leerkracht beter af is dan bij de andere. Niet alle leraren hebben het even goed in de vingers om een goede, rustige sfeer in de klas te creëren en uit elk kind te halen wat er in zit. De schoolleiding weet dat natuurlijk ook. Die zal dan ook meestal proberen de beste leerkrachten te plaatsen in de groepen die dat het hardste nodig hebben. Prima, zeggen vier Britse onderzoekers van het *Curriculum, Evaluation and Management (CEM) Centre* van de universiteit van Durham, maar laten ze die leerkrachten dan vooral in de jongste groepen zetten. Want de vorderingen die daar gemaakt worden, zijn het meest bepalend voor de leerprestaties in de jaren daarna. Dat blijkt althans uit hun onderzoek van de testgegevens van 73.347 Britse basisschoolleerlingen over 1999 tot 2005. Ze presenteren hun resultaten onlangs op een symposium in Londen over de invloed van onderzoek op beleid. De onderzoekers gebruikten het zogenoemde *Performance Indicators in Primary Schools-project (PIPS)*, dat testen afneemt in alle jaren van de basisschool – een service die scholen kunnen kopen als zij jaarlijks willen bijhouden hoe hun kinde-

den geleerd dan de standaard, stellen ze zich de vraag: wat heeft dat voor effect op de vorderingen in latere jaren en op het eindniveau in de laatste klas?

Het staat buiten kijf, zeggen de onderzoekers, dat relatieve vooruitgang in elk schooljaar van belang is, maar de eerste schooljaren zijn cruciaal. Een leerspurten in de eerste twee jaar – bij kinderen van 4 en 5 jaar – blijft doorwerken tot het eind van de basisschool en zorgt ervoor dat het kind op een hoger niveau van school afkomt. En dat blijft zo als alle latere jaren gemiddeld blijven. Het geldt vooral voor lezen en rekenen, minder voor woordenschat. De 'boosts' in latere leerjaren hebben ook effect op het eindniveau, maar minder.

OVER ZES JAAR Het onderzoek toont grafieken van de vorderingen van kinderen over zes jaar, waarin deze conclusies goed zichtbaar gemaakt zijn. En een omgekeerde conclusie ook: een leerling die bijvoorbeeld in het tweede jaar een dramatisch slecht resultaat behaalt, weet dat ondanks vorderingen in de jaren daarna niet meer goed te maken.

"In Engeland beginnen kinderen officieel met lezen en rekenen als ze 5 zijn. Maar in de praktijk gebeurt dit vaak al als ze 4 zijn", reageert onderzoeker en directeur van CEM Center Peter Tymms per e-mail op de vraag of dit betekent dat de kleuterjaren dus het meest bepalend zijn. Vertaald naar de Nederlandse situatie zou dit betekenen dat de vorderingen in groep 2 en vooral groep 3 cruciaal zijn. Dit alles brengt de Britse onderzoekers ertoe om scholen te adviseren hun personeelsbeleid aan te passen. "Ze moeten hun beste leerkrachten in de laagste groepen

ren. In Nederland bestaat zo'n 'centraal basisschoolexamen' (nog) niet. Maar de problematiek bestaat wel.

"Elke goede schoolleider die zijn vakliteratuur bijhoudt, weet: hoe jonger het kind hoe sneller en makkelijker het leert", zegt Ton Duif, voorzitter van de Algemene Vereniging van Schoolleiders Avs. "Daarom beginnen scholen ook vaak al in groep 2 met (voorbereidend) lezen en rekenen." Niet met leerboeken, zegt hij er meteen bij, maar via spel. Maar of schoolleiders hun personeelsbeleid erop aanpassen, zou hij niet durven zeggen. "Zo'n conclusie uit een onderzoek trekken is één ding, het ook doen is twee."

Leraren hebben vaak zelf een voorkeur, daar houd je als schoolleider rekening mee, zegt hij. "Ik ken

heel goede leraren die in de onderbouw hun ei gewoon niet kwijt zouden kunnen." Personeelsbeleid is er volgens hem ook vaak op gericht om de leerkrachten breder inzetbaar maken. Zo van "je staat nou al zo lang in die groep, kijk eens verder. Welbewust je beste leerkrachten in de onderbouw zetten, ik geloof niet dat dat gebeurt." Aan de andere kant zegt hij ook: "Beginnende leraren worden vaak in de onderbouw gezet, dat is ook weer waar. Om ervaring op te doen, wordt dan gezegd." Ton Duif denkt wel dat de aandacht van het Nederlandse basisonderwijs minder gericht is op het

• **De jongste groepen zijn cruciaal voor goede leerresultaten op de basisschool.**

FOTO ROGER CREMERS

laatste schooljaar. "In Engeland loopt het onderwijs heel erg te hoop tegen het jaarlijkse nationale testcircus. Ik snap zo'n verplichte test wel want het is een houvast voor de minister. Maar het onderwijs verschaalt erdoor omdat scholen zo gefocust raken op de resultaten in het laatste jaar en dan ook nog op een paar vakken. Terwijl je een slecht resultaat in dat stadium toch niet meer kunt corrigeren."

Niettemin, de aanbeveling van het Britse onderzoek is nuttig, want we gaan in Nederland dezelfde kant op, vindt Duif. "De druk van Cito eindtoets is groot. Ik heb veel onderwijscontacten in Engeland en ze zeggen allemaal 'verbied jullie minister toch naar Engeland te komen, wij zijn juist op de weg terug.'"

Voor- en vroegschoolse educatie is
in principe effectief en economisch
zeer rendabel, dus in VVEsteer!

Mitsen en maren...

- Structurele kwaliteit.
- Proceskwaliteit.

Leve de V.O.C.!

V.O.C.

- **V**eiligheid
- **O**ntwikkelingsstimulering
- **C**o-constructie

Veiligheid

- Vaste sociale rituelen, zoals begroeting.
- Sensitieve-responsiviteit
 - Warme, onvoorwaardelijke ondersteuning.
 - Niet-intrusief, niet-disciplinerend reguleren.
 - Positieve feed-back.
- Duidelijke structuur, autoritatief gezag.
 - Heldere opdracht, duidelijke grenzen en normen, faire en consequente handhaving.
 - Uitleg.
- Veilige sociale relaties
 - Stabiliteit van groepen en staf.
 - Empathie, emotie-praatjes, normatief-morele gesprekken.

Een groepje van vier kinderen zit aan tafel te tekenen, de juf loopt rond, Timo tekent het weer.

(...)

Timo: Dit is ook regen!

(Timo keert zich naar de juf)

(Timo tikt de juf met het potlood op de rug)

(Timo wijst met het potlood naar de tekening)

Timo: Juf, dit is ook regen.

(Juf kijkt naar de tekening)

(Juf legt haar hand op Timo's arm)

Juf: Ja, maar als ik aan het praten ben moet je niet zo doen.

(Juf tikt Timo op de schouders)

Juf: Want juf luistert heus wel naar je.

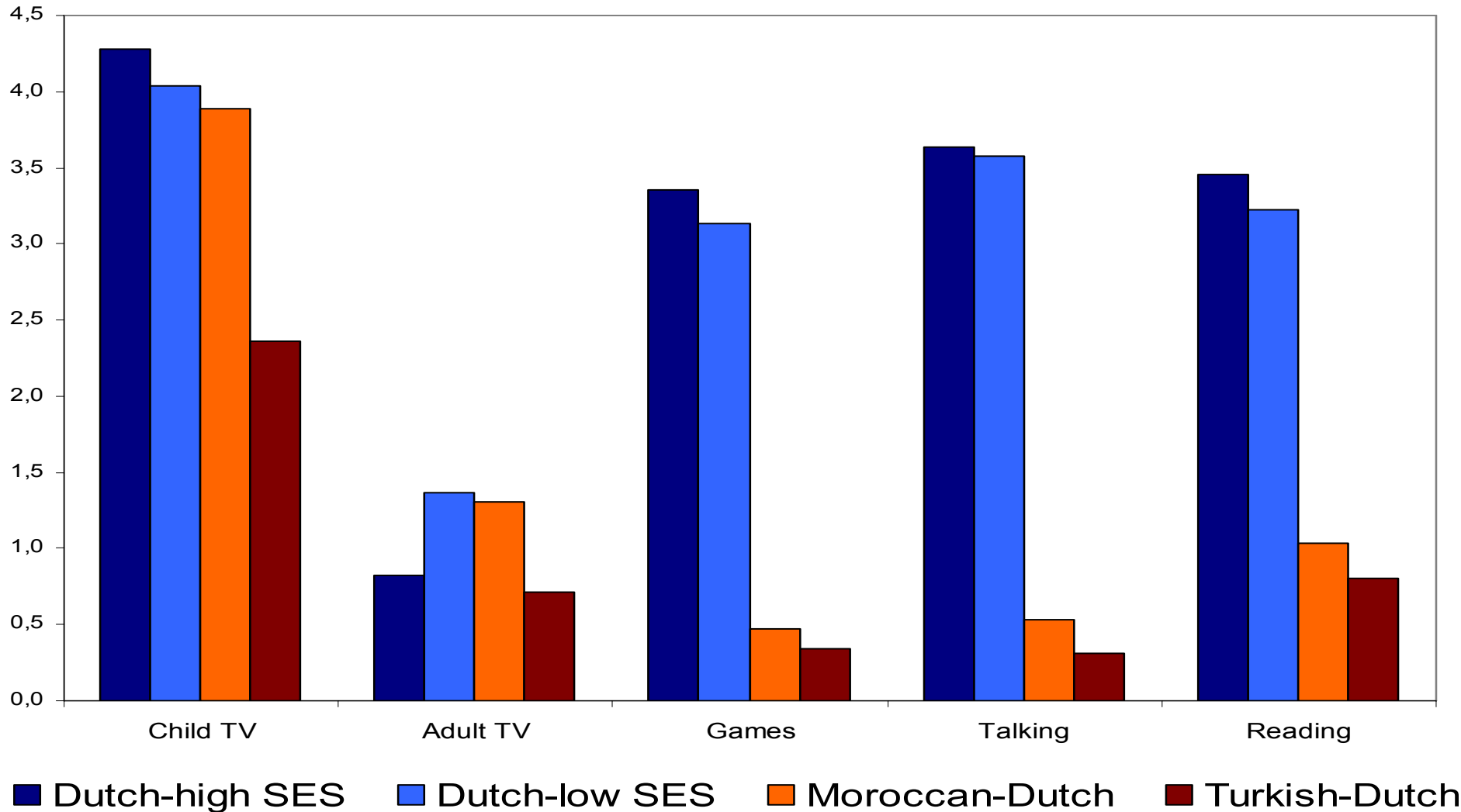
(Timo kijkt naar de stiften op tafel)

(Timo krabbelt doelloos wat op het papier)

Ontwikkelingsstimulering

- Aanbod, 'input', exploratie.
 - Ontwikkeling is deels 'impliciet leren', met name op het gebied van taal en ruimtelijk-kwantitatief denken.
- Zône van Naaste Ontwikkeling.
 - Sociaal-cultureel gesitueerd.
 - Van functioneel naar optimaal vaardigheidsniveau.
- Authentieke complexe activiteiten in maatschappelijk-cultureel relevante domeinen.
 - Geletterdheid, verhalen vertellen, rapporteren
 - Computers, ICT
 - Tellen, meten, wegen.
 - 'Science'.

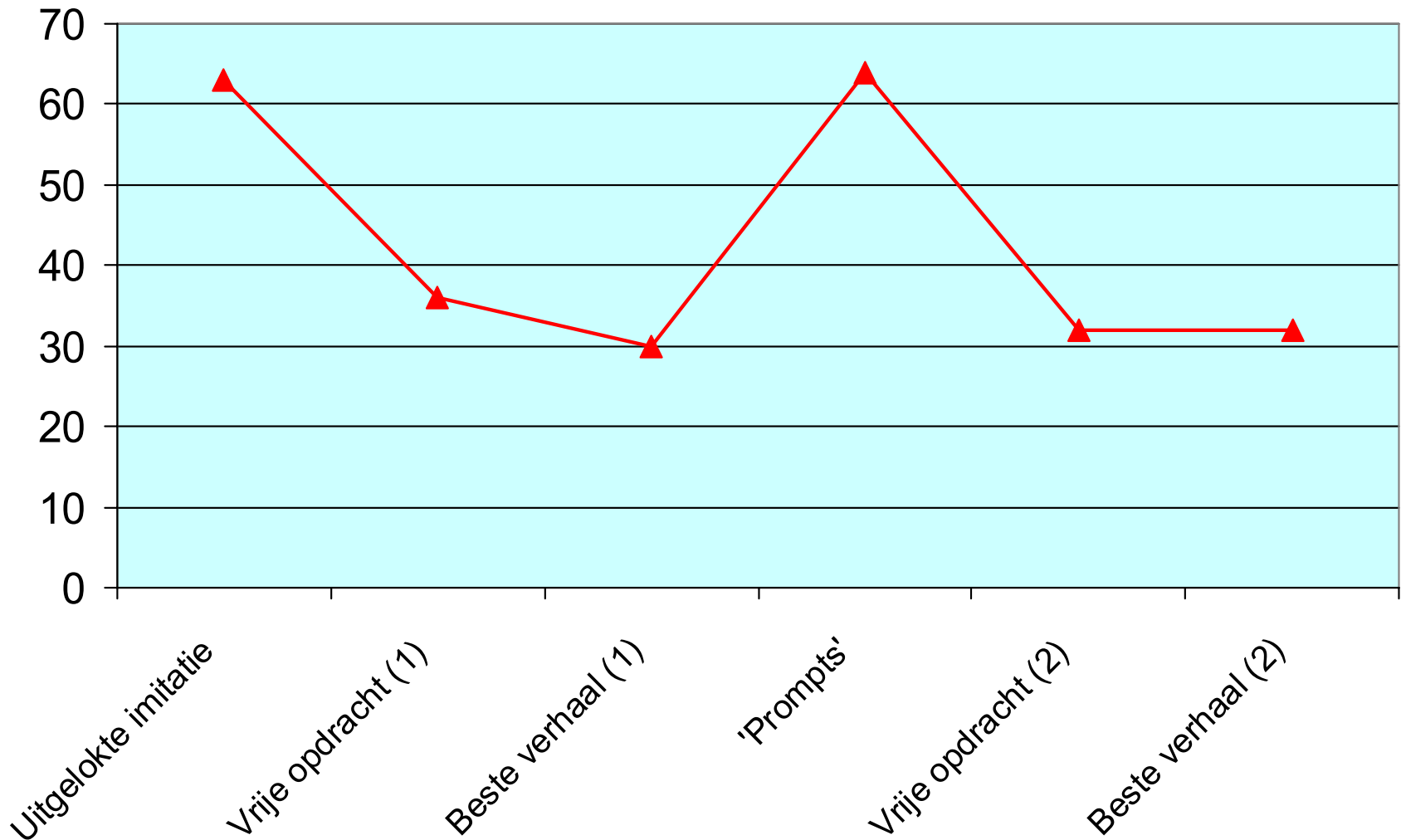
Taalaanbod Nederlands naar type (taal) activiteit

Leven in kuddes. Een grote kudde heeft honderden ogen. Sommige dieren houden altijd de wacht, klaar om waarschuwend te brullen als ze een roofdier zien. De meeste dinosauriërs die in kuddes leefden, waren **vreedzame planteneters**. Als er genoeg te eten was, bestond een kudde **soms** uit meer dan honderd dieren.

In minder dan geen tijd was alles nog veel viezer. En Floddertje zelf ook en Smeerkees ook. Dan maar weer in het bad, zei ze. Floddertjes ouders hadden een hele grote badkamer met een heel groot bad, omdat ze zo'n bijzonder vuil kind hadden. **Zou** één pak wasmiddel genoeg zijn, vroeg Floddertje.

Complexiteit taalgebruik 5-jarigen als functie van hulp

Taal productie zonder en met dialogische steun

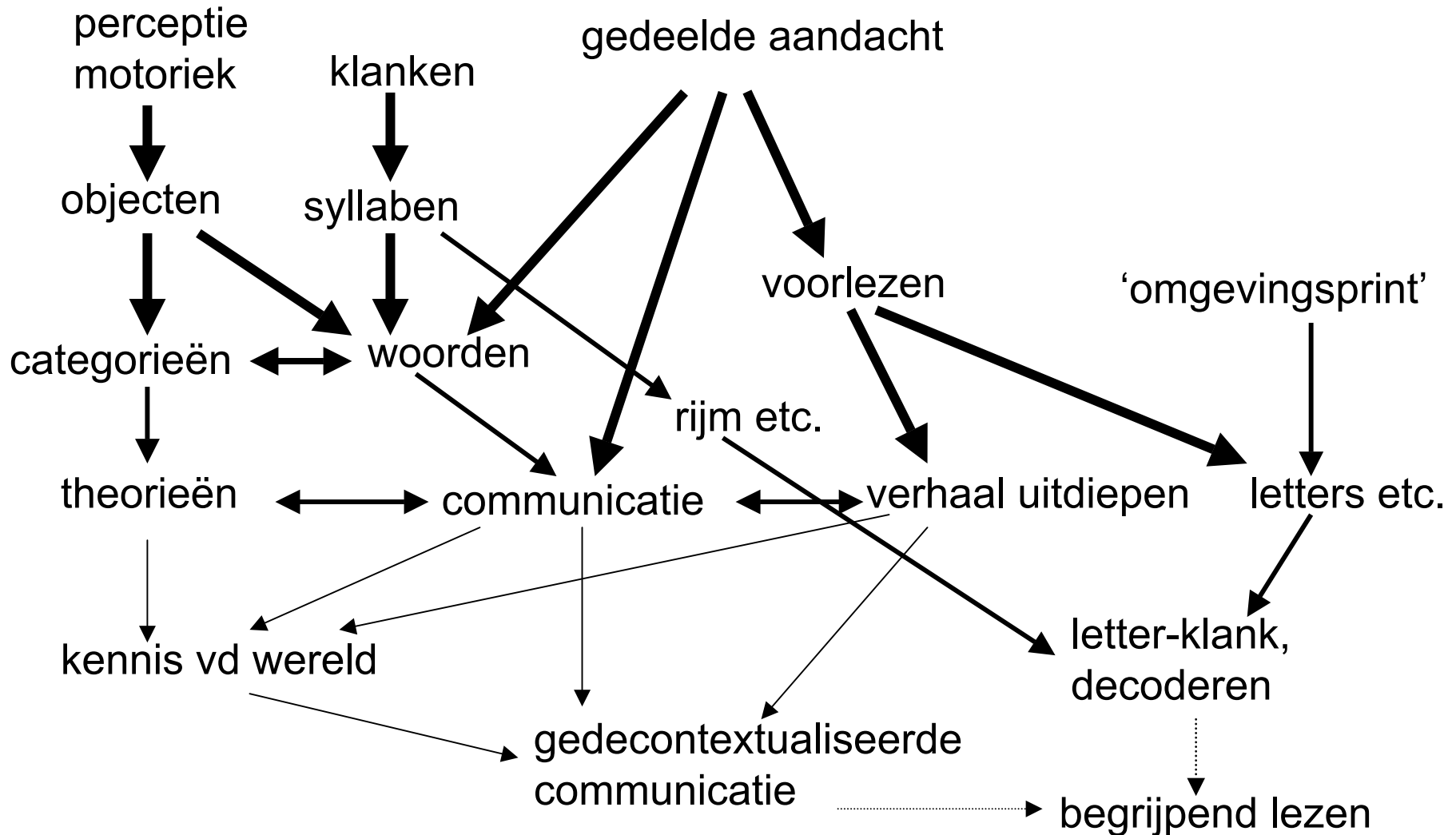

- Zonder steun:
 - K: Een pop.
 - K: Of een konijn.
 - K: Is in het bed gevallen.
- Met steun:
 - K: Staat allemaal.
 - K: Konijn was in het bed gevallen.
 - K: Dan gaat ie slabbetje bij doen, he.
 - K: Slabbetje.
 - K: Dan is ie in het bed gevallen en dan komt ta-tu. <% ambulance>
 - K: Even een konijn beter maken.
 - K: Even in bed liggen en dan is ie weer beter.
 - K: Heeft ie met ...uhh... papa met de slab op hoofd gedaan.

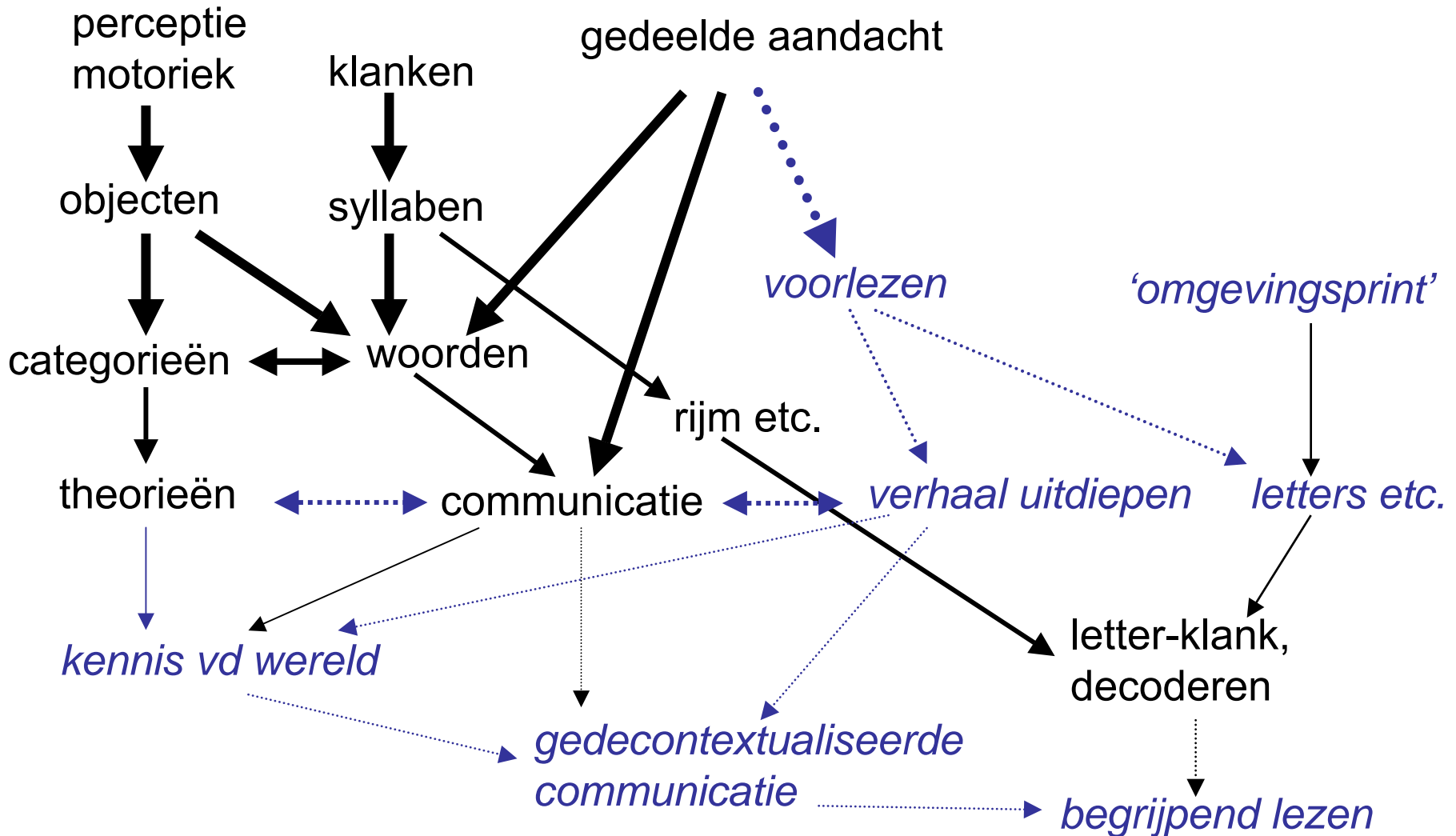

De ontwikkeling van complexe
(school)vaardigheden is als het
spinnen van een web, een
ontwikkelingsproces dat begint
vanaf de geboorte....

Leesvaardigheid van 0-8 jaar

Leesvaardigheid van 0-8 jaar*

Co-constructie en samenwerken

- Kinderen leren van elkaar, helpen elkaar in hun ontwikkeling.
 - Confrontatie met meervoudige perspectieven.
 - Oplossen van socio-cognitieve conflicten.
 - Motivatie.
- Het geheel is meer dan de som van de delen.
 - Groepsactiviteiten met een 'opdracht' voor de groep.
 - Exploreren, bediscussiëren, gezamenlijk construeren.
- Rol van leidster / leerkracht
 - Ondersteunen, verdiepen, problematiseren.
 - Grondregels en helpen conflicten oplossen.
- Sociale relaties, empathie, integratie.

Theresa (T) en Susan (S) spelen winkeltje in de speelhoek, ze maken iets met blokken voor de winkel

(...)

Susan: Kijk! Het past helemaal niet.

Theresa: Jawel ... kijk maar!

(Susan schuift het kleine blokje opzij)

Theresa: Nee, dat hoort daar niet.

Susan: Nee {% dat klopt} die moest daarop

Theresa: Laat het maar daar.

Susan: Wil je deze schoenen? {% echte schoenen}

Susan: Dan doe ik deze weg.

(Susan schuift de andere schoenen naar voren)

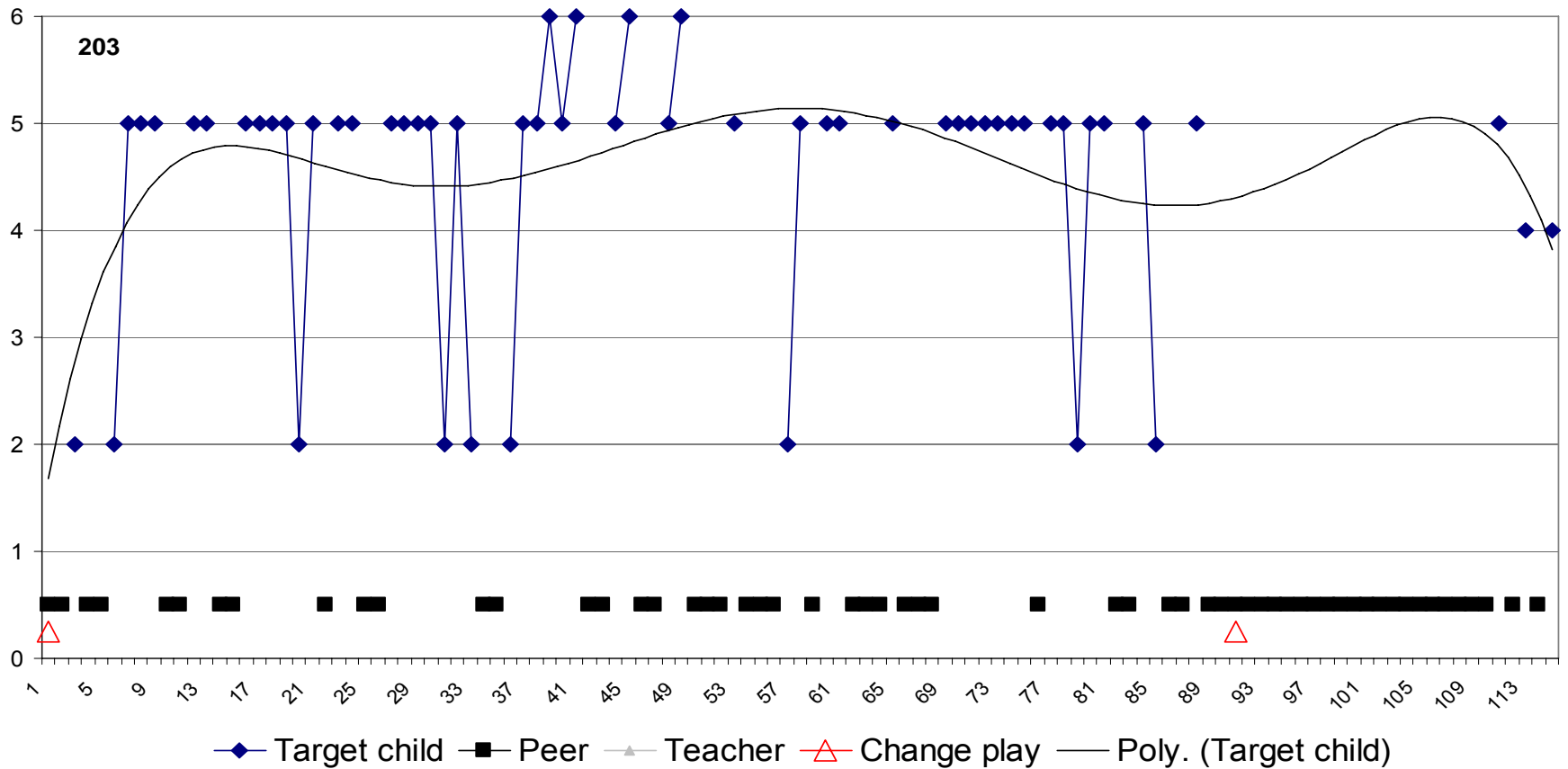
Theresa: Komen er al mensen schoenen kopen?

(Susan kijkt de klas rond)

Susan: Nee, nog niet.

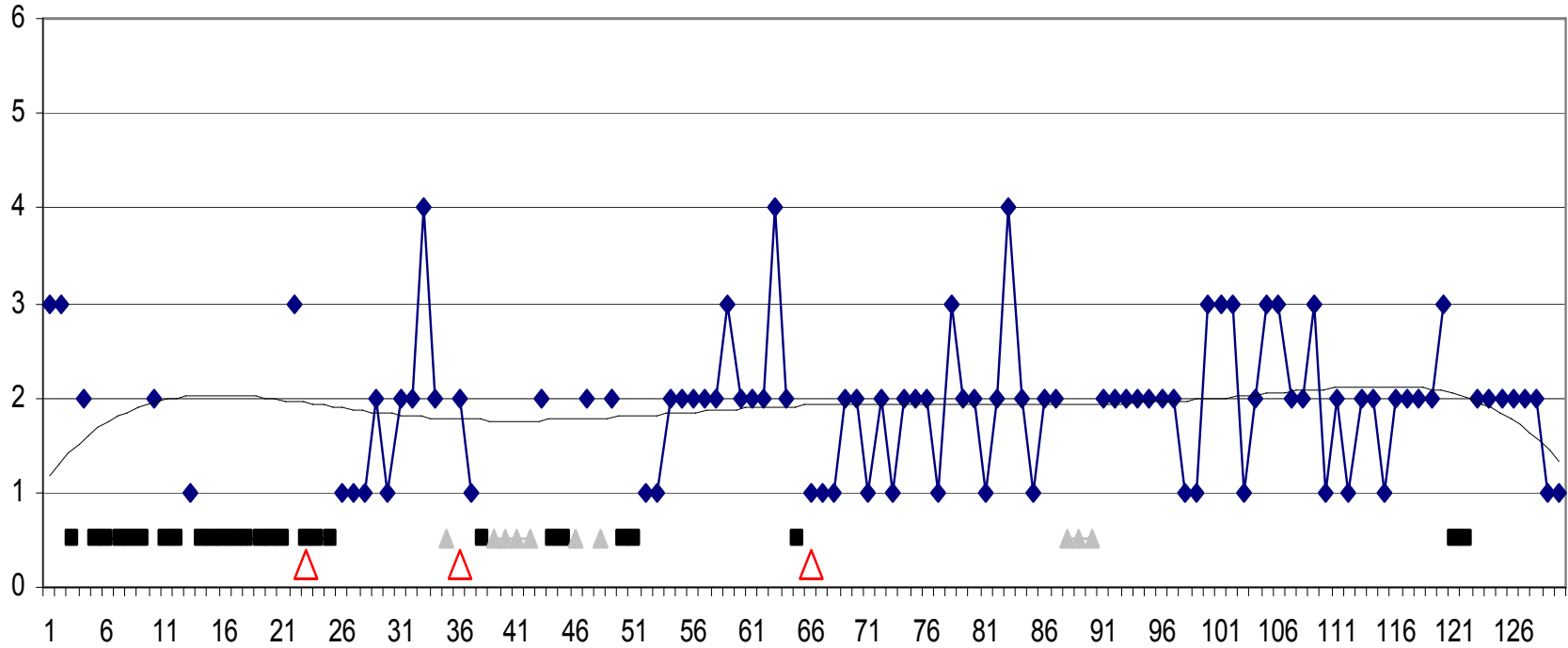
Casus 203

(♂, 50 mnd., hoog-SES)

Casus 606

(♀, 56 mnd., laag-SES)

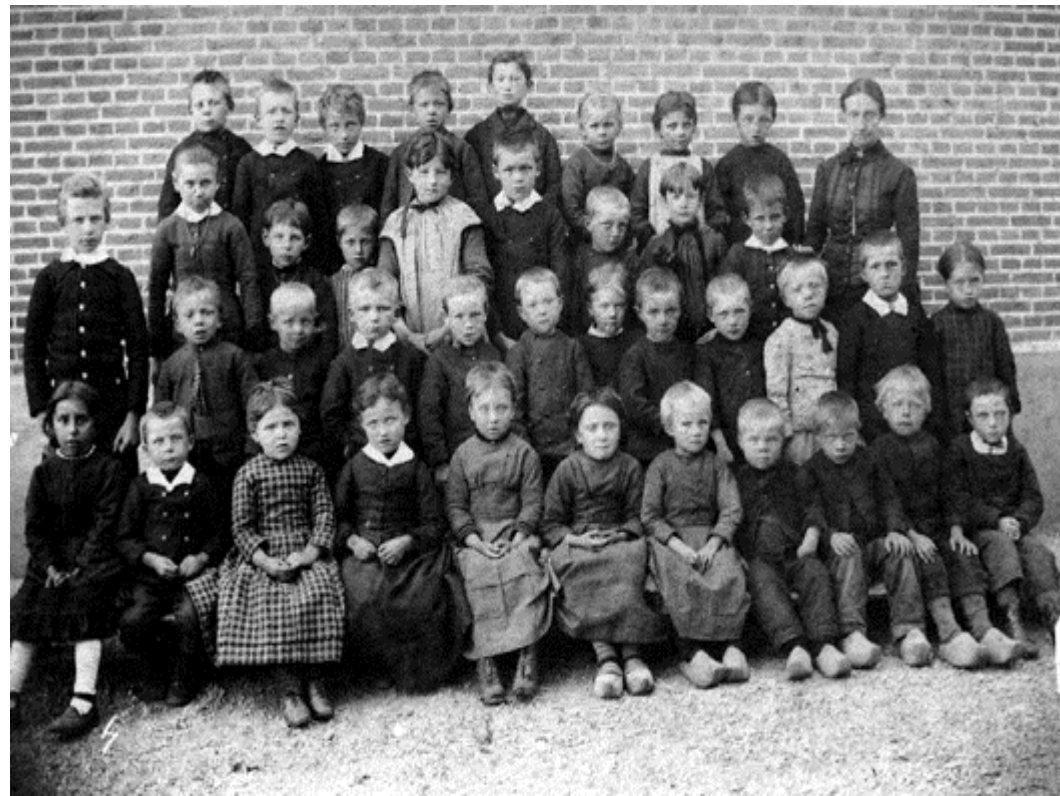
◆ Target child ■ Peer ▲ Teacher △ Change play — Poly. (Target child)

Een duivels dilemma...

- Vrije activiteit: veel stimulerender voor de verbaal-cognitieve ontwikkeling dan de traditionele werkles.
 - Maar: sterk afhankelijk van wat de kinderen al aan vaardigheden en sociale competenties meebrengen.
- Leerkracht geleide activiteit: veel minder stimulerend dan vrij spel.
 - Maar: veel minder afhankelijk van wat kinderen al aan vaardigheden en sociale competenties meebrengen.

Nostalgie ...

- Mijn oude kleuterschool en de nieuwbouw.

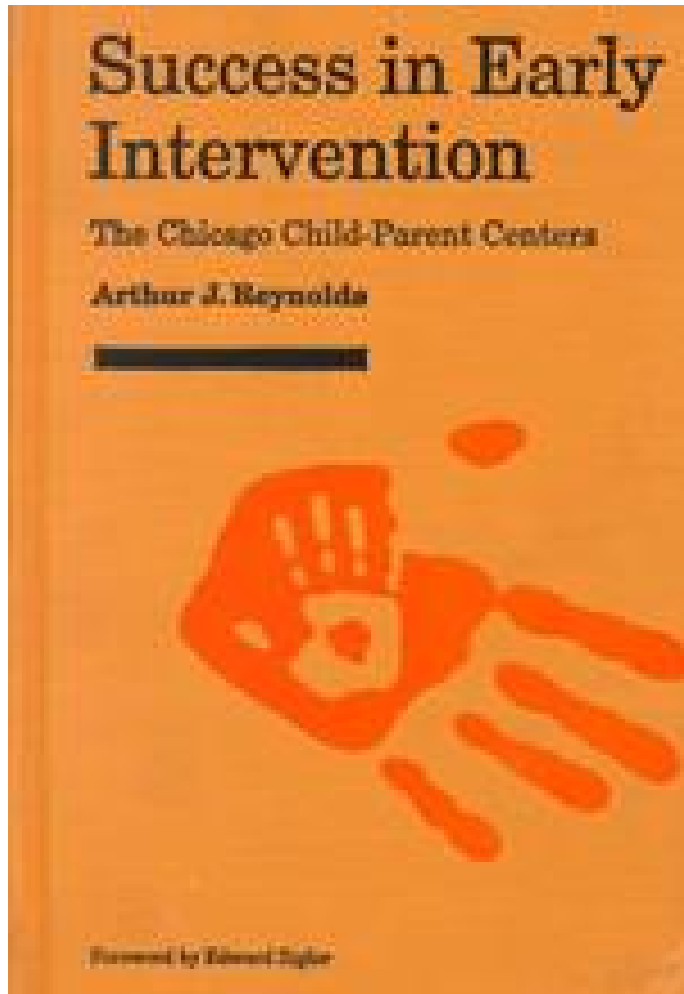
... en nuchterheid

- Het is precies één keer zo gegaan in twee-en-een-half jaar!
- Er was geen:
 - Vast patroon van langer-lopende complexe 'projecten'.
 - Geen vaste groepjes kinderen om dergelijke complexere projecten over langere perioden mee uit te voeren.
- De klas was groot.

De winst van VVE

- Duur, intensiteit, startleeftijd: 'dosis'
 - Beginnen vanaf (op z'n laatst) 2½ à 3 jaar.
 - Deelname minimaal 4 dagdelen, later fulltime.
 - Dubbele personele bezetting.
- Kwaliteit van het educatieve programma
 - Naar ontwikkelingsverloop opgebouwd 'curriculum'.
 - Bewaking van implementatie, volgen van kinderen.
 - Professionaliteit van de staf.
- Veiligheid en (verbale) interactie.

Chicago Child-Parent Centers

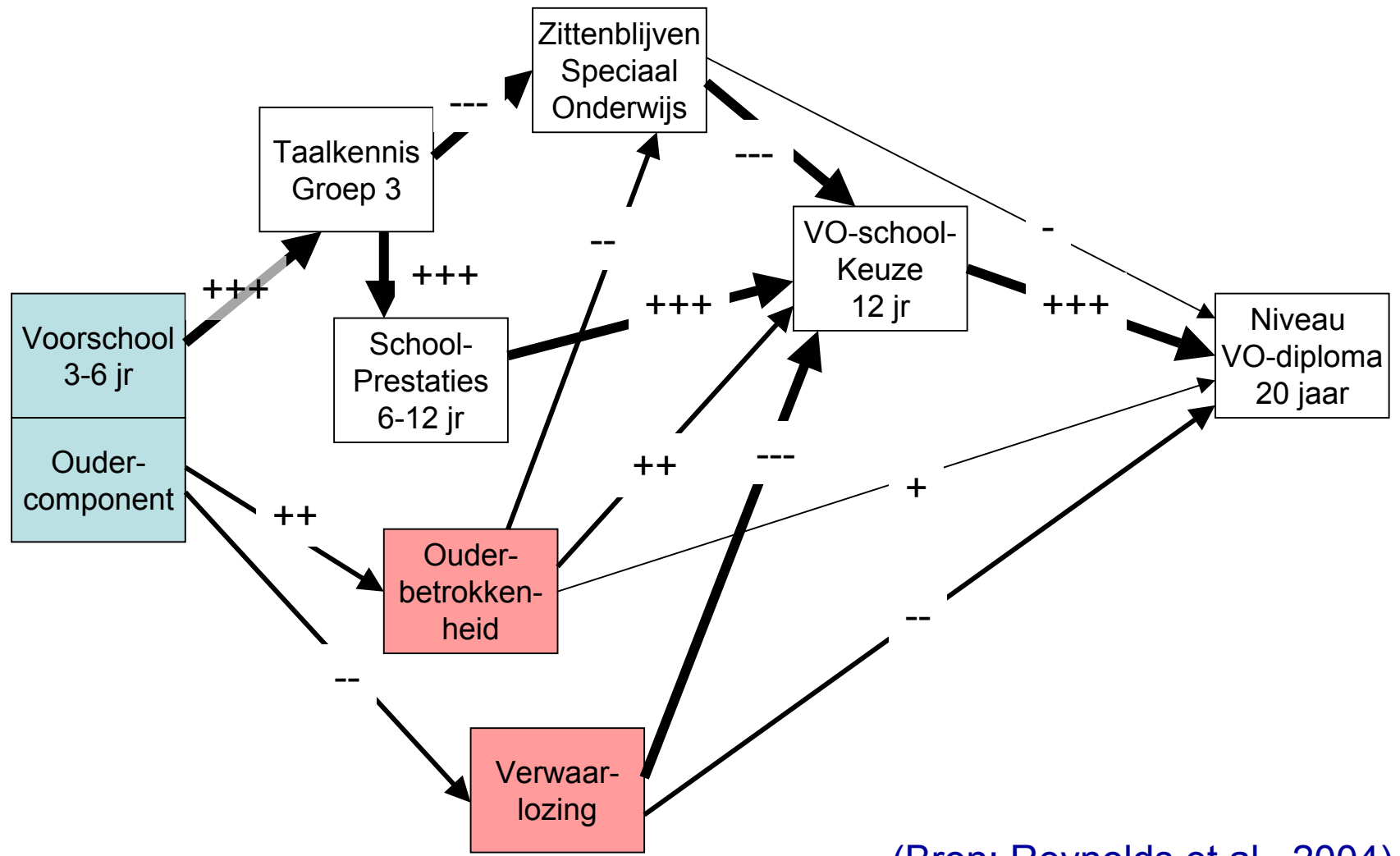

Opbrengsten Chicago CPC

(bron: Reynolds e.a., 2002)

- Kosten per kind van 3-jarig parttime educatief voorschoolprogramma met ouderondersteuning (prijspeil 1998):
 - \$ 6.692 per kind.
- Geschatte opbrengsten per kind op leeftijd 21 jaar (bij rente 3%):
 - Opbrengsten i.v.m. inkomen per kind: \$ 27.760.
 - Besparing kosten jeugdzorg, justitie en politie: \$ 14.027.
 - Besparing opvang, doubleren en SO: \$ 6.529.
 - Af: hogere kosten voor vervolgopleiding: -\$ 186.
- Totaal: \$ 48.130.
- **Rendement: 7 : 1**

Keten van *positieve* en *negatieve* effecten

(Bron: Reynolds et al., 2004)

Gaat het wel goed met de VVE?

- Zijn de randvoorwaarden wel op orde?
- Is de intensiteit en duur voldoende?
- Is er wel voldoende 'implementatie-getrouwheid'?
- Hoe zit het met de vaardigheden van leidsters en leerkrachten?
- Wordt er aandacht aan ouders besteed?

Aanbevelingen

- Hou vast aan de essentiële randvoorwaarden (structurele kwaliteit).
- Creëer een veilig klimaat en veilige sociale relaties (proceskwaliteit).
- Voer de programma-activiteiten uit zoals bedoeld (proceskwaliteit).
- Werk samen met ouders.

